

структурування змісту програм виховання гуманістичних цінностей студентів, що базується на засадах гуманістичної етики; – якщо виховний процес здійснюється в широкому контексті духовної культури вищої школи; – якщо особистісно орієнтована технологія сприяє реалізації психологічного механізму формування цінностей гуманістичної моралі громадянського суспільства; – якщо наукоємний процес взаємодії викладачів і студентів спрямований на розвиток гуманістичної моральності особистості; - забезпечується створення педагогічно доцільних моральних ситуацій, які б враховували потреби, відчуття, уявлення, емоції, мотиви, здібності дітей, їх реальне життя; стимулюється суб'єктивна позиція вихованця від мети до підсумків; - якщо виховується ціннісно-оцінювальне ставлення до Батьківщини, до світу, до людини, до самого себе; - якщо студенти беруть активну участь у відродженні національних цінностей України в діяльності, спрямованій на гуманізацію суспільства.

Отже, однією із головних умов виховання гуманістичних цінностей студентів-іноземців є створення атмосфери творчого вибору і самовдосконалення; орієнтація на добро, обов'язок та совість як базові категорії моралі громадянського суспільства. Процес виховання повинен будуватися на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів та особистісному підході до них.

1. *Виноградова В.* Проблеми соціалізації студентської молоді.// Соціальна психологія. — 2007, спец.випуск; 2. Проект програми навчальної дисципліни «Духовний розвиток особистості». Рукопис; 3. *Фромм Э.* Гуманистический психоанализ. — С.-П.: Юпитер. — 2002; 4. *Роджерс К.Р.* Взгляд на психотерапию. Становление человека. — М.: Прогресс. - 2001.

Олена Марусенко, Інна Походько, Яна Куліш, Яна Шкарупа
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ ТА СТАНУ ДУХОВНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Метою дослідження було виявлення головних тенденцій в молодіжному середовищі по відношенню до духовної сфери життя суспільства, ціннісних пріоритетів студентської молоді та вивчення рівня її духовного здоров'я. Встановлено, що в більшості випадків серед студентської молоді переважає прагнення до духовних ідеалів життя, а показники духовного здоров'я сягають достатнього рівню. Проте, існують певні проблемні зони, зокрема, у частині емпатичності особистості до людей похилого віку, що й може бути предметом подальших досліджень з ціллю винаходу оптимальних шляхів гармонізації духовного розвитку особистості.

Проблема розвитку духовного світу сучасної студентської молоді, формування духовної культури та збереження духовного здоров'я набуває

сьогодні неабиякої значущості і виходить на одне з провідних місць в галузі сучасних гуманітарних наук.

Актуальність цієї тематики певною мірою пов'язана з глобальними змінами в політичній, економічній, соціальній, та врешті, духовній сферах нашого суспільства, які мають місце в сучасному соціокультурному просторі і котрі, в свою чергу, впливають на систему цінностей, смаків, обрання смисложиттєвих орієнтирів сучасною молоддю.

Незапобіжний в цих умовах злам попередньої ціннісної системи більш всього віддзеркалюється саме цією соціальною групою, тому що саме молодь знаходиться у процесі формування власної світоглядної системи, у пошуках ідеалу і сенсу життя взагалі, що може бути віднесено до духовних складових формування цілісної особистості. І в цьому контексті увагу багатьох дослідників привертає проблема духовності молоді, тому, що духовність є тією категорією, без якої суто людське життя не існує (Г.Шевченко, 2004). Не менш актуальною є проблематика духовного здоров'я особистості, питанням якого присвячені праці Т. Тюріної, М. Гончаренко, А. Нітай та ін.

Проблема духовності як така може бути віднесена до сутнісних питань існування людини у світі та сенсу людського буття. В усвідомленні проблеми духовності, як у фокусі, збігаються філософські, релігійні, культурні, моральні, естетичні, екологічні, психолого-педагогічні шляхи пізнання феномену людини, у яких під різними ракурсами висвітлюється людська сутність. Проблеми духовності, духовних потреб і цінностей особистості, смисложиттєвих домінант розглядаються в роботах Л.Анциферової, О.Меня, Т. Тюріної, Г. Шевченко та інших авторів [1; 2; 4].

З психологічних позицій феномен духовності аналізується в працях Ж. Юзвак. У розкритті даного поняття вчена керується системним підходом, характеризує духовність як здатність людини до самовдосконалення і психічної самореалізації, до цілеспрямованого пізнання і затвердження у власному житті особистості істини, загальнолюдських етичних і естетичних цінностей, усвідомленню людиною своєї єдності зі Всесвітом [6].

Привертає увагу низка робіт з вивчення стану морального і духовного здоров'я особистості (М. Гончаренко; Е. Карачинська; В. Новикова (2008); А. Нитай (2008).

Незважаючи на різноманітність підходів до визначення феномену духовності, сфери духовних цінностей, можна констатувати, що практично всі вони мають точки перетину в принципових питаннях визначення сутнісної основи цих дефініцій, а вона знаходиться у вертикальній площині людського буття, визначаючи глибинну сутність існування людини в світі, гуманізм, покликання творити добро, здатність любити і прощати, вірити і бути здатним на альтруїстичні вчинки [2; 4; 5; 6]. А отже, спираючись на вищенаведені дані, ми можемо припустити, що розвиток духовної сфери людини, який актуалізує її імпліцитні якості може бути вивчений та визначений завдяки поняттям духовного здоров'я, духовної рівноваги та дослідження ціннісних настанов особистості.

Оскільки сучасне студентство є майбутньою елітою нашого суспільства, цілком нашого дослідження було вивчення ціннісних настанов та рівня духовного здоров'я студентської молоді.

У дослідженні взяли участь 50 студентів Луганських вузів, серед котрих було 86 % дівчат і 14 % юнаків. Нами використовувалися: спостереження, бесіда та експериментальні методики, а саме: анкета визначення рівня духовного здоров'я (Р. Никифоров, 2005); методика вивчення духовної рівноваги особистості [3]; методика експрес-діагностики емпатії за І. Юсуповим (2003); а також методика виявлення ціннісних пріоритетів «Здійснення бажань» за Е. Помиткіним (2005). Всі дані були оброблені статистично.

В результаті аналізу отриманих даних було встановлено, що у 65 % випадків у студентів реєструвався середній рівень духовного здоров'я; у 35 % респондентів він був високим; в жодному випадку не було зареєстровано низького рівня духовного здоров'я.

Дані за методикою вивчення духовної рівноваги особистості свідчили про те, що у 75% респондентів відмічався середній рівень такої (23,2 балу); у 25 % осіб констатований високий ступень духовної рівноваги (12,6 балів). Методика експрес-діагностики емпатії довела, що найвищі її показники спостерігалися за шкалами: «емпатія з батьками» (середній бал – 13; у 95 % респондентів – середній рівень емпатії, що наближається до високого; у 5 % - високий рівень) та «емпатія з дітьми» (у 10 % випадків зареєстрований високий рівень емпатії (13,5 балів), у 5% - дуже високий – 15 балів; у 80 % - середній рівень, та у 5 % - низький). Декілька нижчими були дані за шкалами «емпатія з тваринами»; «емпатія з героями літературних творів»; «емпатія з малознайомими людьми». Більш зниженими у порівнянні з іншими були показники шкали «емпатія з людьми похилого віку» - 75% респондентів демонстрували її середній рівень, що був у межах від 7 до 12 балів; у 25 % осіб був визначений низький рівень цього показника – від 2 до 4 балів. Методика «Здійснення бажань» за Е. Помиткіним виявила у респондентів пріоритетність сімейних цінностей, які опинилися на першому ранговому місці; друге рангове місце поділили духовні й соціальні цінності; на останні позиції у більшості випадків потрапили цінності індивідуальні.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки щодо стану духовної сфери студентської молоді, яка може вважатися такою, що знаходиться у стані розвитку та формування, про що свідчить достатній рівень духовного здоров'я студентів (у 65% осіб – середній і у 35 % - високий); духовної рівноваженості (високий ступінь рівноваги у 25 % респондентів і середній – у 75%); а також надання переваги сімейним, духовним та соціальним цінностям у порівнянні з цінностями індивідуальними. Деякі проблемні зони спостерігаються за даними експрес-методики діагностики емпатії у тієї частині, що стосується емпатичності з людьми похилого віку. Доволі низькі показники цієї шкали свідчать про необхідність проведення роботи щодо підвищення суб'єктивної значущості зв'язку поколінь у свідомості сучасної молоді, адже тільки усвідомлення й прийняття на рівні індивідуальній цінності нерозривної

єдності попереднього, сучасного та майбутнього поколінь здатне стати тією ланкою, що з'єднає динамічні змістовні компоненти особистості молодії людини у гармонійну, духовну індивідуальність.

1. *Анциферова Л. И.* Гуманистически-экзистенциальный подход к мудрости: способы постижения истинного я и призвания человека // Психологический журнал. – 2005. – № 3. – С. 5-14.;
2. *Мень А. В.* Культура и духовное восхождение. – М.: Искусство, 1992. – 495с.;
3. Практикум по психологии здоровья / Под ред. Р. Никифорова. – Спб.: Питер, 2005. – 351 с.;
4. *Тюріна Т. Г.* Формування духовних ціннісних орієнтацій – нагальна потреба нашої доби // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2006. Вип.21. Ч. 1. – С. 104 – 112.;
5. *Франкл В.* Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс. 1990. – 386 с.;
6. *Юзвак Ж.* Духовний розвиток особистості: проблеми, гіпотези, теоретична модель.

Галина Подолян

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДУХОВНО-ПРАКТИЧНА ПРИРОДА МІСТИЧНОГО ДОСВІДУ В РАКУРСІ СУЧАСНОГО ЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Реалії сучасних змін в етико-філософських поглядах сприяють пошукові нових варіантів розуміння морального феномена, який завдяки духовно-практичній природі може розглядатися у співвіднесеності з іншими формами духовності, наприклад, з містичним досвідом. Таке бачення дозволяє говорити про використання продуктивних можливостей духовно-містичної традиції для етичних досліджень природи моралі.

Сучасні проблеми розширення горизонтів розуміння раціональності в західній культурі засвідчують ефективність аналізу потенційних можливостей таких нераціональних типів знання, їх досвіду, методик і форм світопереживання. Результати цього вивчення можна використовувати у відповідності з наявними потребами переосмислення, поновлення й використання інших видів і способів освоєння світу, пізнавальної діяльності для збагачення всієї сфери духовності й культури людини, в тому числі й моралі, як їхнього елементу у світлі нових тенденцій і змін. З іншого боку, розгляд нераціональних типів знання дозволить оцінити міру їхньої придатності й спроможності взаємодоповнювати і взаємодіяти зі сферою раціонального. Наукове незацікавлене вивчення дасть можливість підтвердити значуще й суттєве в цих традиціях у цьому контексті та, до певної міри, зніме апологетизм стосовно даної тематики, який можна зустріти як одну з тенденцій зацікавлення містицизмом в західній культурі. Це стосується як фахівців, що занадто позитивно налаштовані на її сприйняття і можливість перенесення її механізмів дії на інші форми духовності, так і загального рівня вивчення